

וסברך ברבות הרבה, וברכת יהללך היא ברכת חוראת כברכת הנשמים ולכן אינה מותרת כבודך, וספני שיש ברבר הזה רעות הלקות והתלכת הפסת ילך כל אדם אחריו מזה עירו, ורבי יוחנן סבר שברכת השיר אומר נשמת כל חי יוחנן בשמחה, וכתב הרב אלפסי שחמנתו הוא כרב יהודה, הרשב"ם כתב כיון ולא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר עברינן כחרייתו, ואף כי רב יהודה ור' יוחנן תולקים בברכת השיר מה היא, הנה תענין הסמך בשניהם אחר הוא, ולכן תחיה החמיסה בין למר ובין למר סמך מחולל בתשבותו.

כתב הרב אלפסי, אמנם לסח היתה התסכה על צד שמאל ולא על צד ימין ולא על נבו ולא על פניו? פירש"י ז"ל כדי שלא יקדים קנה לנשם, והרשב"ם כתב ספני שצריך לאכול ולשתות ביד ימין, ואם היתה פרוקת או על פניו לא יקבל הסמך כראוי, ולפ"ו אם היה אטר יד צריך הסכה של ימין, אה"כ מביאן לפניו קערה שהיו בה שלשה מצות ומרור והחוסת וחוסץ בפני עצמו ושאר ירקות מאיזה סין שירצה, ושני תבשילין אחר זכר לפסח ואחר זכר לחגיגה, ונתנו שלים' הם כל במקום רועת אחת וביצה אחת סכוסלים, ואם של פסח במצואי שבת לא ישימו אלא תבשיל אחר זכר לפסח ולא השני שהוא בנגד החגיגה לפי שאין לא היתה חגיגה באה עם הפסח לפי שאינה רוחה את השבת, אמנם הפסקנים כתבו שכיון שאין זה אלא לזכר בעלמא אל ישנה אדם, ונטול ידיו לצורך סיבול הראשון שכל שסבולו במשקח צריך נטילה, וסברך על נטילת ידים, ולוקח סך חירות ויברך בורא פרי הארסה ומסבל בחוסץ ולא בהרוסת, אף שהרשב"ם כתב שסבולו בהרוסת, אבל שאר הפוסקים אמרו שהתרוסת מצותו עם המרור ואין לאכול סמנו סרס מצותו לכן ימביל בחוסץ, וכן נתנו הרא"ש ז"ל, אמנם לסח התורנו לאכול שאר ירקות בחייה מצות תתורו במרור לברך? כבר העירו עליו חז"ל שהוא כדי שישאלו התינוקות, ונראה לי שלזאת הסכה עצמה לא היתה סבילת חירות בהרוסת, וספני זה נ"כ תקנו נטילה ידים הראשונה כדי שהנערים יראו קידוש היום ונטילת הידים ואכילת חירות בחוסץ כמו שהוא הסתנה בתחלת הסעודה ויראו בציעת המצה לחצאין הסודה נ"ב על התחלת הסעודה, וכאשר יראו אחרי זה שיעקרו הקערה והפסק האכילה ישאלו מה ראו על בבה ומה הניע אליהם? שהוא התכלית בכל המעשה חזק קודם התנהג, ואולי ספני זה כתב ר' מאיר מרובסבורנר שאין לברך על נטילת ידים על סיבול הראשון וכן כתב בעל העיפור, לפי שקם להם דהאיירא אין צריך נטילה לדבר שסיבולו במשקח, ובאילו גלו כוח שהנטילה הצריכה לסעודה היא אחר התנהגה סמוכה לברכת הסמ"א, אמנם הנטילה הראשונה ומאכל חירות סבולין בחוסץ לא היה מעשה סבון לעצמו כ"א כדי שמפי עוללים ויונקים יסרו ענן ספור ציאת מצרים, ולכן לא נזכר במשנה, כי אם סבור לפנינו מצה חזרת והרוסת, א"ע"ם שאין חרוסת מצה זכר, ולא חזכירו שאר ירקות, ונתנו לחביא במקום חירות כרסם לפי ששלשה התיבות הראשונות התפוכות יש בהם פרך ואות הסמ"ך הוא רמז לשישים רבוא שהיו עבדים בפרך, ויקח מצה האמצעית ויבצענה לשתיים, ויתן חצי המצה לשוורת לאמפיקמן זכר למשארותם, צורות בשמלותם, חצייה השנית יש"ם בין שתי השלמות כדי שיפגע בשלמה תחלה כשיבא לברך ברכת הסמ"א שסמנה יש לבצוע, אף

אחרי אשר כבר פירשתי מאמרי התנהג והחלל, דאי שנוביר בבאן בקצרה סרר הרברים אשר יעשה אותם האדם, וישאל קרוים אדם, בלילה הזה ליל שמורים לה', לא מענין הפסח והחגיגה שהיו אבותינו עשים כוסן שבת המקדש קיים, כי ענותינו ענות אבותינו התרבו ביתנו, ואין לנו עתה לא אכילת פסח ולא כשר חגיגה, ולכן אין לנו להחזקם בחלכותיהם וברכותיהם, והרשב"ם הביאם בספר זמנים בהלכות המצות ומצה ס"א, אבל נזכר רק הרברים המוטלים עלינו אנשי הגלות לעשותם חז בדרך קצרה, לפי שהכמי ישראל כבר האירינו כוח בשרשיהם כפי הדין, ויש רעות הלקות בהרבה מהרברים, ואנחנו נלות ירושלם אשר בספרד הנונו נהנים כרעת הרא"ש ז"ל, ואזכיר ענינו דרך כלל, ואה"כ אעשה כללים בכל מצות חלילה חז ואבאר מעט מעטם בהו.

סדר הרברים בליל שמורים

[ליל שמורים לכל בני ישראל לחרותם]

יסונו לכל אשר בשם ישראל יכתה, אנשים וגשים וסוף, כוס של רביעית יין חי, שנאמר חי חי הוא יודך, ויקדש מיר קודם נטילה ויברך בורא פרי הגפן וקדוש היום וברכת שהחיינו, ואינו סברך שעשה לנו נסים לפי שהעיר לאסרו בתגדה, ואם הוא שבת אומר תחלה ויכולו, ואם הל במצואי שבת אומר יקנה', יין קדוש נר הברלה וכן, וישתח רביעית החין והכסת שסאל, וכבר נתנו החכמים מעם לחסכה שהוא רמז לחירות, ער שאמרו ב' ערבי סמחים, יין איתמר משמיה ררב נחמן לא צריך הסכה, ואיתמר משמיה ררב נחמן צריך, ולא פליגי הא בתרי כסי קמאי ווא בתרי כסי בתראי, אמרו לה להאי ניסא ואמרו לה להאי ניסא, תרי כסי בתראי צריכי הסכה דתוח לן חירות, תרי כסי קמאי לא צריכי הסכה דאכתי לא תוח לן חירות, ואמרו לה להאי ניסא תרי כסי קמאי בעינן דהתיא יעתא תירא לן חירות תרי כסי בתראי לא בעי הסכה רמאי דתוח תוח, והשתא דאיתמר הכי ואיתמר הכי נולחו צריכי הסכה, כך

שנראה מדברי הרמב"ם שצריך לברך ברכת המצות
 מן הפרוסה משום להם עניי סח רבנו של עני בפרוסה
 אף באן בפרוסה. ענין פריסתה בדי שיאמר הא
 להטא עניא על הפרוסה בדרך העניים. וקודם שיברך
 המצות יאכל סמנה כלל יתחיל הא להטא עניא ער
 סח שנתנה. ואז יצו לחסיר הקטנה מן השלחן כאילו
 כבר אכלו בדי שישאל חתניך למח פרוסה הפת
 וערין לא אכלנו. ומחנין מיר כוס שני בדי שניכ
 ישאלו חתינות למח ביאו כוס אחר קודם הסעודה.
 ואז מחזירין הקטנה לפני בעל הבית ואומר החנדה
 ואחריה שני פרקי החלל ער למעינו מים. ויברך על
 זה ברכת הנאולה מהמעם שבהכתי למעלה וישתה כוס
 השני. והקשה חר"ף למח אין מברכין על קריאת
 הנחדה כמו שמברכין על מקרא מגילה. וחלא מצות
 עשה היא שנאמר ותרנה לבנך ונר' ותיריך בי בסח
 שאמר בקירוש חיום זכר לציאת מצרים צא. והרשב"א
 כתב סמני שחיא מצוה שאין לה קצבה ידועה ואפילו
 ברבור בעלמא שירכר מציאת מצרים צא ירי חובתו.
 אלא חטבת חירי זה משונה. ויטול ירו שנית שחיר
 הפיה דעתו מהנטיחלה הראשונה בשעת קריאת החנדה.
 ויכצע המצוה השלימה ויברך עליה ברכת המצות ולא
 יאכל סמנה ער שיקח מן הפרוסה ויברך עליה על
 אבילת מצוה. ואז יאכל משהיתין יחר כוית סבל אחח
 סתון בהפכה ואם לא הסב לא יאז. ובהב הרמב"ם
 שימבול המצוה בהרוסה. ולא חסבינו בזה שאר
 תפוסקים. ראם משום מצוה לית הב סלח צריך כשש
 ליטבל במלואו. וכן הוא לשון הירושלמי. ועוד הקשה
 בעל המגנין שחמצה היא זכר לחירות והחרוסת היא
 זכר למים ואיך יתחברו זה עם זה? לכן חסבינו
 שאין לסבל את המצוה. אה"כ יקח כוית מן חסרור
 וישקענו בהרוסת ולא ישתנו בתוכו בדי שלא יתבטל
 טעם מרירותו. וראוי שחודע בזה שלשה דברים:
 ראשונה שחסרור בזמן הזה הוא מררכנן ולא מראורייתא.
 בני מצותו עם חספה ורכנן חקנו שאף מבלי חספה
 נעשה אותו. והשני שחסרור לא נאכל בהסיכה ולכן
 אמרו בערבי פסחים איחסר מצוה צריכה הסיכה מרור
 אין צריך הסיכה. והשסם בזה לפי שחסרור תיא רמז
 לעבדות ומירות חיי אבותינו. והחסיכה הוא זכר
 לחרות ואיך יתו שני הפנים בנושא אחד בזמן אחר?
 ולא חקנו לברך על חסרור בורא פרי הארמה לפי
 שבא אחר ברכת המצות ובא נ"ב תחמת הסעודה
 ותחמ מוסרתו. ושלישית שחתרוסת היא מצוה מררכנן.
 וכבר פירש הרמב"ם בפירוש המשנה ענין החרוסת
 והרכבתו. ח'ל החרוסת היא תערוכת שיש בו קתי
 ורסוח תבן ותוא זכר למים. ואנתנו עושין אותו כך:
 עורין האנים או חמרים ומבשלים אותם ורכין אותם
 שורן שייטבו ולשין הכל בחומץ ותוחנין בו שבולה נרד
 או אוזב וביוצא בו כלי שחוקים. ולדעת רבי צרוק
 תוא מצוה חייב ארם לברך אשר קודשנו במצותינו

ועניו על אבילת חרוסת ואין חלכה כן עב"ל. והרא"ש
 כתב שאין מברכין על החרוסת אעפ"י שחוא מצוה
 לפי שחוא ספל למרור. והענין אצלי שחוראה החרוסת
 קרובה לחוראת המרור. כי חסרור הוא זכר לרסרוד
 אח הייחם בעבדות קשה בחומר ובלבנים. והחרוסת
 מיוחרת למרור ולא לרבר אחר וחפסיקה ברכת
 אחת לשניהם. ונתיחדה הברכה אל חסרור לפי שהוא
 עיקר המצוה מראורייתא. ותנה הצריכו חז"ל לצוות
 על החרוסת לדעת ר' יוחנן לפי שחוא זכר לסיט
 שהוא חומר השעבוד. ותוא כמו חסרור שהוא זכר
 למירות חייחם ועעבן נפשם בעבדותם. ואה"כ נוטל
 מצוה שלישיה ובתעז אווח ובורכה עם מרור ואוכל
 כיחר זכר למקדש בחלל. לפי שחלל חיה כורך פסח
 מצוה ומרור ואוכל אותם בבת אחת שנאמר על מצוה
 ומחרים יאכלוהו. אמר ר' יוחנן חלוקים עליו חבירו
 על חלל רתניא יכול לא יאז ארם ירי חובתו אלא
 א"כ כורכו בבת אחת ואוכל בדרך שחלל אוכל?
 ת"ל על מצוה ומחרים יאכלוהו אפילו זה בעצמו.
 וחשאה דלא איחסר הלבחא לא בחלל ולא ברננן
 נעשה המצוה לדעת שניהם. כי ראשונה נאכל מצוה
 כפני עצמה ורענו כפני עצמו ואת"כ נאכל המצוה
 והמרור ברכים יחד כמו שחיה חלל עושה במקדש
 כשחיו אוכלים את חספה. ולפי שראו דעת רבנן
 יותר מסתבר נעשה המצוה לדעת רבנן בברכה ונעשה
 המצוה לדעת חלל בלא ברכה. וכתב בעל "אבי
 העזרי" שאין לסבל חריכה בהרוסת. וכן נראה
 מרבי הרמב"ם. אבל הרא"ש כתב שצריך לסבול
 בהרוסת. וכן כתב רבינו שמעיה בשם רש"י שכך חיה
 חלל עושה. אוכל פסח מצוה ומרור וסובל בהרוסת.
 וענין זה אצלי שחם קבלו שבליחל חוה ספבילין שחי
 מעטים ושאינן סבול חירקות בחומץ סכללם לפי שנתקנה
 בשביל חתינות כלבר. ולכן סובר הרמב"ם ששני
 הסבולין הם אחד במצוה ואחד במרור. ושאר תפוסקים
 לא קבלו שיחא סבול למצוה בהרוסת. כי החרוסת
 היא למרור בלבד. ושני הסבולין הם אחד למרור
 בפני עצמו ואחד למרור עם כריכת המצוה. ואחר זה
 יאכל סעודתו. וכנסר הסעודה יאכל מהמצוה השסורה
 תחת חספה ותוא האפיוקום הנאכל באחרונה זכר
 למסח שחיה נאכל על השבוע. ויאכלו בהסיכה ולא
 יברך עליה. ויחיה זחיר לאוכלו קודם חצות. ומחנין
 כוס שליש ומברך עליו ברכת המזון וישתה בהסיכה.
 ולא ישתו בינו ובין כוס רביעי. אבל כן כוס שני
 לכוס שליש יוכל לשתות. ומחנין כוס רביעי ונוסרין
 עליו חלל ומברך עליו ברכת חשיר ושותה בהסיכה.
 ואחר כוס חרביעי יברך בורא פרי הנמן ואה"כ ברכה
 אחרונה על חנפן ועל פרי חנפן. סח שאין כן כפאר
 החסות. שמברך רק בורא פרי חנפן ולא ברכת אחרונה.
 זהו דעת רב נטרנאי ורב עטרם ורב אלפסי
 חרמב"ם. אבל הרא"ש כתב שאין צריך לברך בורא

שרי הנפנן אלא על כוס ראשון שתוא על קידוש היום ועל כוס השלישי שתוא לכרבת המזון, ולא יברך על כוס שני ורביעי כורא מרי הנפנן, ונח בכרבת האחרונה על הנפנן יש רעות שנתה, והראש' חסכים לרעת האומרים כי אין לאומרה רק אחד כוס הרביעי, כמו שכתבתני, אחר אכילת האפיקומן אין לאכול שום רבך רבנן אין סמפירין לאתר הפסח אפיקומן, אבל אם רצח לעשות כוס המישי יש מתפוסקים שכתבו שתוא רשות, ויש סתם שאסרו שאסור לשתות אחר ארבעה כוסות, וכן כתב רב אלפס שלא יעשו אחר כוס דביעי כלום, ואף שאין זה מן המסנה ראין סמפירין אחר הפסח אפיקומן היינו שלא לאכול אבל למשיי שרי, אבל המנהג אצלנו בספרד הוא שלא לשתות כדי שלא להוסיף על ארבעה כוסות.

[כלל שהים וארבע]

הכלל היצוא לנו שהמצות התלויות כלילת הזו חן אלו: ש ת י ס הן נ ס י ל ת י ר י מ : אחת אחרי קידוש היום קודם אכילת המצות, והשנית אחרי ההנדה קודם אכילת המצת, ומלבד זה הרניל במים אחרונים יעשה כמנהגו, ש נ י ס י נ י י ר ק ו ת יש בקערה: אחר מאזני ירק (תרסס) שימבול בחומץ ויברך עליו ברכת כורא פרי הארטה קודם ההנדה, ואחר (תורת) אחר ההנדה שאוכל עם המרור ומברך על אכילת מרור, ש נ י ת ב ש י ל י ן יש בקערה: אחר (זרע) וזכר לפסת שהיה נאכל בזמן בית המקדש, ואחר (ביצה) וזכר לבשר הניתן שהיה נאכל שם, ואין מברכין עליהם, ש ת י פ ע ס י מ ס ס ב י ל י ן ב ת ר ו ס ת : אחר כשנאכל המרור בפני עצמו, ואחר המצת בפני עצמה לרעת הרמב"ם, ולרעת הראש' המצת עם המרור, ש ת י פ ע ס י מ י א כ ל ו ס ר ו ר : אחר בפני עצמו בברכתו, ואחר יברך עם המצת וזכר למקדש כחלל בלא ברכת, ש נ י ר ב ר י מ צ ר י כ י מ ה ס י ב ה : אכילת המצת ויין של ארבעה כוסות, כי המרור אינו צריך חסיכה כמו שכתבתני למעלה, א ר ב ע פ ע ס י מ י א ב ל ו ס צ ת ס צ ו ת כ ל י ל פ ס ת : אחת לכרבת המצת ואחת לכרבת אכילת המצת עם המרור כחלל ואחת לאפיקומן, א ר ב ע פ ע ס י מ י א כ י ל ו ת יש בקערה: אחת ירק, ואחת מרור בפני עצמו, ואחת מצת בפני עצמה, ואחת מרור ברוך עם המצת וזכר למקדש כחלל, א ר ב ע ב ר כ ו ת י ב ר כ ע ל הקערה: כורא פרי הארטה, המצת לחם מן הארץ, על אכילת מצה, על אכילת מרור, א ר ב ע כ ו ס ו ת ח מ : אחר לקידוש, אחר לכרבת הנאולה, אחר לכרבת המזון ואחר לכרבת השיר, וראוי שנדע למה תקנו ארבעת כוסות בזה המספר לא פחות ולא יותר, והששו שלא יוסיף על הכוסות, ומה ענין כוס השני על הנאולה? ונראה שזה הברכת היא כברכת היום

שנאמר בה אשר בחר בנו חמן חירותנו הברך וצאת מצרים, ולמה לא יפסיק בכוס אחר בין שלישי לרביעי? כי אף שאסרו מפני שלא יישן ולא ישחק ויחלל מלמור את החלל, אין ספק שני' כונו בו דבר אחר, והנראה לי בזה מדרך הסברה שבא הכוס הראשון לחודות לה' על אשר בחר בנו לחיות לו לעם סגולה, ותחזית לה' הוא יתברך בימי אברהם אבינו במצות המילה, כמו שנאמר והקיסוטי את בריתי ביני וביניך ובין זרעך אחר כך לדורותם לברית עולם לחיות לך לאלהים וזרעך אחר כך, ונתתי לך ולזרעך אחר כך את ארץ סנודך את כל ארץ כנען לאחתה עולם הייתי לחם לאלהים, ולחיות זה החסר הראשון שקבלנו ממנו ית' והקודם במעלה ומכאן לחיות המובט כלם, לכן הקנו עליו הכוס הראשון, ותחיה הברכה אשר בחר בנו סכל עם שהיה זה התחלתו בימי אברהם, ומזה נמשך שרומסנו סכל לשונות הארטה, ונמשך מזה נ"כ שקרשנו כמצותיו ונתן לנו חקים ותורת אמת אשר לא עשת כן לכל נוי, עד ישמח נמשך שנתנו לנו כאהבת רבת מעודים לטמחה הנים חמנים לששוק, כי מאהבת ה' אותנו נתן לנו מעודים והנים לשמחה ולחתיקן בחם, שמכללם הנ המצות הזו שהיא מקרא קדש ר"ל יום טוב אצלנו חמן חירותנו, כי יצאנו מעבודת לחיות, ובגנו חיו'ם סקרא קדש שאמר באהבה וזכר ליציאת מצרים, ר"ל שאין בזה עול מצות ולא מורח כ"א מצות אלהית שניתנה מאהבה מסותרת כדי שנוכר וצאת מצרים, וחזר ואמר כי בנו בהרת ואתנו קרשת סכל העמים והתם מקדש ישראל והזמנים, הרי לך סכואר מסמבד הברכה שהכוס הראשון בא לשבח את ה' על אותה כתידה ראשונה שבהר בנו בימי אברהם אבינו.—והכוס השני באה לתודות להשי'ת על נאולת מצרים שאחרי שבהר בנו פרה ונאל אותנו מידי אדונים קשים, ולכן היה מסמבד הברכה של הכוס הזה אשר נאלנו ונאל את אבותינו סמצרים והנתינין להליל הזה לאכל בו מצה ומרור, ובזמן שביית המקדש קיים היו אוטרים לאכול בו פסת מצה ומרור ולא אוטרים עוד דבר אלא היו הוחמים מיר כאי' נאל ישראל, אך הכמי הנלות הוסיפו בברכת כן ה' אלהינו יתענו למעודים ולרנילים אתרים וכו',— הכוס השלישי בא לתודות לה' על אשר ספרנו והצילנו בנלות הזו מתוך צרנו ואויבינו, והוא שומר ואתנו ובצילנו סכמה זאבים, ונתן לנו לחם לאכול ובנדי ללכוש, ובגנו זה כאה ברכת המזון שנודה ונשבת לשמו על אשר לא חסר לנו מזון, ועל הארץ ושאר המבכות שקבלנו, ומיד נתפלל על נלותנו רחם ה' אלהינו עלינו ועל ישראל עסקך ועל ירושלם עירך ועל ציון משכן כבודך ועל חבית הנדול וכו', ובעוד שאנחנו בנלות הזו רענו וזננו פרנסנו וכו', ולכן נתפלל לפניו שידויה לנו סכל צרותנו ואל יצרכנו לירי סתנת בשד ודם, שכל זה הוא סחמת הנלות, ונבקש

התג שבעת ימים ולא היה יום אחר כיום מתן תורה?
 ולמה היום הראשון והיום האחרון אסורין במלאכת
 מלכוד אוכל נפש, ושאר הימים אינם אסורין בת?
 ולמה צוה בעשיית המצוה כל אותה שמירה ונקייה
 המחייבה הלישה ואפייה ושנינו המצוה? ועל מה
 יורה המסור והמספה, ומרוע לא נאכל הפסח בנבולין
 במו המצוה ב"ב בבית ה' ותחי יתן אל לבו, ולמה
 היה ראשו של פסח על ברעיו ועל קרבו ולא נאכל
 אלא בלילה ואינו נאכל אלא ער הצות, ואינו נאכל
 אלא למנויו ואינו נאכל אלא עלי, ואינו נאכל על
 השוכע, ולא הייבו רבר זה במצוה? נם ענין ארבעה
 כוסות ושאר הרברים אין ספק שמלכו המעשים
 שנתנה התורה בהם ודרשות חז"ל ברביהם היקרים
 שהם כלם אמת ואין נפתל ועקש בהם— עור לאלוה
 מילין בחכמות עליונות ורמזים נפלאים ברברים האלה,
 וראוי לנו לחקור עייהם מה טעם שלמות המלאכה,
 ולבקש עליהם ררך ישר אמרי אמת, ובאשר הם סוף
 כל הארם יהיה זכרונם בסוף המסמר, ואמר ששורש
 הרברים האלה בלם ראוי לבעלי השכל השלמים שיבולו
 ימיהם כמבד ושנותם בנעמים, ורפידו על זמנם שלא
 להתיצו לבשת ולחרפה אלא להשלמת נפשם, כי כל
 ימי שנות הארם והייו ישתדל ללכת בדרך אמת ילכו
 בו השלמים, וכמו שמסור במשנה אבות, יפה שענה
 אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הוה מכל תיי
 וכו', ואמר רבי מאיר חר מעטם בעסק ועסק בתורה,
 כלומר שלא יציא זמנו ברברים כמלים כ"א בתקורות
 אלהים, בס' שהיית בו יוסם לילה, וכדי שלא ימש
 אברת זמנו מעניו ראתה החכמת האלהית להציר את
 הארם במעטיו על קוצר ימיו ומספר שנותיו כדי
 שיהיה זה תמיד לננר עניו, ובמסמר ר' מרפח היום
 קצר והמלאכה את עולמו הפועלים עצלים, ולפקח
 עניו ברא ה' את עולמו במספר שנות ימים אשר
 בהם עשה את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת
 וינפש, כדי שהארם יעד ויכיל שימי שנותיו שבעים
 שנה, שלא יציא אותם לריק ולכתלה אלא במעשים
 נבחרים במעשה בוראם, וביום השביעי ינוח וישבת
 בעולם הנשמות.

וכדי ללמד להרריך את הארם באמת עניו,
 כשרצו הקב"ה לזכות את ישראל ולקח אותם לעם
 סגולתו, עשה ביציאת מצרים וצוה אותם על מצות
 אשר יעירו את כל אחר על ענין בראותו וימיו והייו
 ויום סוהו, כי הנה נתנם הנבחר עם היותו זרע ברך
 ה' מפאת סכעם ומולדתם, אך בתיותם במצרים היו
 שם במצור ובמסוק בהושך ואפלה כמתי עולם, רמיק
 העובר היושב במעי אמו כי עם היות נפשו תצובה
 מתחת כסא הכבוד הוא שם נערר השלמות מתבוסס
 בדמיו, וכמו שעשה ע"ו השלם רבי שמלאי מאמר
 גדול החכמת ויקר המליצה סאר באמרו, למח הילך
 רומח במעי אמו—מקופל ומנת בנפסם ושתי יריו על

שהוא יח' יבנה עיר ציון בחיינו וכו', ולפי שכל
 תענין של כוס שלישי מורה שהוא כננר הנלות
 הורבן בית המקדש, וכוס השני הוא כננר נאולת
 מצרים, ומררים הענינים זה מזה, לכן אמרו
 שמתיר לשחות כוס אחר בין שני לשלישי, אבל
 הכוס הרביעי שהוא כננר הנאולה העתידה ועניו
 מרובק לענין נלות הוה, לכן אין לתפסיק ביניהם
 בכוס אחר, ותקנו לומר על הכוס הרביעי ברכת
 השיר שאו ישר השיר הזה בארץ יהודה, ונאמר בו
 יחלוך ה' אלהינו כל מעשיך, לפי שבנאולה העתידה
 יתקן אל עמים שפה ברורה לקרוא כלם בשם ה'
 כמו שפירשת, ולפי שהתלול והחבת ההוה לא
 יפסק ולא יחדל, לכן היתה ההתימה ומעולם ועד
 עולם אחר אל ויזך מהולל בתשבחות, ואולי מפני
 זה יאמרו המוספים שאין לברך על הנפן ועל פרי
 הנפן כ"א על הכוס הרביעי הוה, לפי שבזמן התשועה
 אז התברך הנפן והגובת ארץ ישראל ותחיה ארץ
 המדה טובה והחבה תחת אשר בעת התורבן היתה
 שסמח כמחפבת זרים, ולכן נאמר בכרבה הזאת חרם
 על עמך ועל עירך לפי שהיא מתחכמת לנאולה, וכבר
 יעדו הנביאים שבזמן התשועה יהיה נליות ירבו
 החבואות והנפן תתן פריה וכל עצי היבשה ימלאו כף,
 וע"ו ניבא יחזקאל אותם חרי ישראל ענפםכך תתנו
 תריכם השאו לעמי ישראל בי קרבו לכא, בי הנני
 אליכם ופניתי אליכם ועברתם ונורעתם, והושע הנביא
 אמר והיה ביום ההוא אענה נאם ה' אענה את השמים
 הם יענו את הארץ, והארץ יענה את הרגן ואת התידות
 ואת היצרה והמה יענו את ירזעאל, חבריה הנביא
 אמר ותעה לא בימים הראשונים אני לשארית העם הוה
 נאם ה' עבאות כי זרע השלום הנפן תתן פריה והארץ
 תתן יבולת והשמים יתנו סלם, והנחלתי את שארית
 העם הוה את כל אלה, והיה כאשר הייתם קללה
 בגוים בית יהודה ובית ישראל כן אושיע אתכם
 והייתם ברכה אל תיראו תחזקנה ידיכם.

[הייתה המאמר]

כבר כתבו חבמי האמת שהמצוה האלהית
 מלכוד מה שיש בעשייתן מעדות והמשפטים והמעשים
 אשר זכרה התורה בתן, עור יש בעניני רמזים ותעורת
 לענינים עליונים ולמדעים יקרים מסבב המציאות
 והייערת בני אדם להשגת שלמותם, כי זה לעומת
 זה עשה האלהים במצותיו, לכן ראוי לך המעיין אם
 בעל נפש אחת שתאמר בלבבך למח זה בהר האל
 יח' להתיצו עמו סממרים בהרש האביב ולא באחת
 משאר תקופות השנה? ועל מה אסר החמץ ועשה
 באיסורו חומרא רבה שנאמר כי כל מחמצת לא
 תאכלו ותברחה הנפש היא, וע"ו צוה ביום ארבעה
 עשר לבדוק החמץ לאור הנר, וכל חבדיקה והנעלת
 הכלים שהחירו חז"ל? ומרוע היה איסור החמץ וימי

היא מסוערת כראוי לא חזקת כל כך שחשוף את חביה ותחריב את הנוף בהרחקת המאכל והמשתתף והרברים הנשמיים בכללותם, ולא הלשח שלא תספיק לגלות סוד החטאים. — והנהגלת הכלים המתחלפים צורך סתרתם וזמן נ"ב על הלוקי כמות בני אדם והכשרם, וראיתי במס' יומא ששאל רבי סתאי בן הרש אלעזר ארבע שמתא ארבעה הלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דרוש? א"ל שלשה הם ותשובה על כל אחת מהם, עבר על מצות עשה ועשה תשובה לא זו משם עד שמוחלין לו, וע"ז נאמר שזכו בנים שזכבים ארמא משוכותיכם, עבר על מצות לא תעשה ועשה תשובה, תשובה תולת יום הכפורים מספר, וע"ז נאמר כי ביום הזה יכפר עליכם למחר אתכם, עבר על תייבו כריתות וארבע מיתות ב"ד ועשה תשובה, תשובה ויוח"ב תולים ויסורין סמקין, וע"ז נאמר ופקרתי בשכם משעם ובנגעים עונם, אבל אם יש בהם חלול השם אין כה בתשובה לחלות ולא ביוח"ב לכפר ולא ביסורין למרק, אלא כלם תולין ומיתת סמקה, וע"ז נאמר ונגלה באוני ה' צנבוה אם יכופר העין הזה לכם עד תמותן, והנה תשובה לפי הרעה השלמה היא הסתרה והחננה לשביתת החמץ והיאור בנף, וירע כי הכלים ששחטמש בהם חמץ יש בהם ר' דינים הלוקים: א') הכלים ששחטמש בהם בצונן שרי להם בשיטפה לבר, וכן שמי אדם מי שלא פשע לעשות אחת מאותו חטא אשר לא תעשינה, אבל לא נורזו לעשות מצות עשה המזככות את הנפש, וזלת חטא בשב ואל תעשה והחטא הזה הוא חיתור קל שבחטאים, וע"ז יהיה קל המחילה עם החרטת התשובה, והוא אמרו אינו זו משם עד שמוחלין לו שנאמר שזכו בנים שזכבים ארמא משוכותיכם, ב') הכלים שיבטשו בהם בחמץ טעונים שמשוף והנעלה, וכן מי שעבר על מצות לא תעשה אע"פ שאינו המורזת מ"ס כבר נתלכלכה נפשו לבלוך שאין תקנה בתשובה כמין הראשון אלא עם יום הכפורים, ג') הכלים ששחטמשו בהם ע"י האור שלא יספיק להם עד שיבואו באש משם, וכן מי שעבר על כריתות וארבע מיתות ב"ד שחטא בעבירות המורות, האיש חות לא יספיק לנקיטו התשובה ויוח"ב אם לא ע"י יסורין, ד') בלי חרס ששחטמשו בהם בחמץ בכל דבר איסור לא יקבלו שום חיקוק ומעונין שבירה ונגזה, וכן החוטא בתלול השם אין לו תקנה כ"א המות שהיא מדרגה יותר קשה מכלם, וע"ז אמר תנביא בני ציף היקרים המסולאים ממו חרשו נחשו לנבלי עין מעשה ידי יצור, ר"ל שאין להם תקנה אלא בשבירה, ואמר העצב נכזה נפוץ האיש הזה כניחו אם בלי אין חמץ בו, — הנה התבאר מה למח נאסרו החמץ והיאור ולמה צריך בדיקה, והנעלת הכלים ששחטמשו בהם חמץ, ותתחלת האיסור ביום י"ד לרמח על שנות האדם שמהם תתחיל השמירה מסנן, וזהו

שהי צרעיו ושהי אצילי על שתי ארכבותיה ושהי עקביו על שתי ענבותיה, וראשו מונח לו בין ברכיו, פיו סהום וסבורו פתוח, תר ולוק על ראשו וכו' (מס' נדה פ' הספלת), וכמו שהולך לא יצא לאויר העולם סבלי שיתדרשו במקום שהוא יושב שם באבים חוקים וחבלי ילדה, ככה כשהתורה הקב"ה את ישראל ממצרים הבח במצרים מצוה רבות, וכמו שהולך בציאתו לאור העולם לא יורגל מיד בלקיחת המאכלים הנמים כ"א המאה ורבע יאכל עד הניעו לנבול התחזקות לאכול לשבעה, וגם יצטרך להניח וינדול וללמוד דעת כדי שיתיישר במעשיו לאביו שבשמים, ככה בעאת ישראל ממצרים האכלים ה' את חמץ ארבעים שנה וחמשים במדבר בחינוך ולימוד התורה כדי שאהדי כן ידעו את ה' ויתרבו עבודתה, וכבר נכחו המסכים שארבעת הקומות השנה הן כנגד הארבעה זמנים שיערו בה"י האדם: חזקן הראשון שהוא האביב הוא כנגד הילדות והשחרות וימי הנערות, והזמן השני חקיץ הוא כנגד זמן הבחרות שבו יתנגב הלחות וירבה החום, והזמן השלישי הגורף הוא כנגד זמן הזקנה עם השאת הכח, ולכן אף שבו הבקר והעזב קרים שעות הצתרים הן חמים, וכן באדם עדיין נשארו בו כחות מהבחרות, והזמן הרביעי הסתו הוא כנגד השישיות וחולשת הכח ואפיסתו, ולכן חתו כלו קר ומוכן למות, ומתבחינה הזאת בחר ה' שהיה חיציה ממצרים בתרש האביב שהוא דוגמת צאתנו לאויר העולם, וימי התחלתנו לחבין ולהשיל, ולכן היה החרש הזה לנו ראש הדשים לרמח על ראשית ימינו ושנותיו, אפנים איסור החמץ מורה על הרהקת המאות החסוריות, כי החמץ והיאור הוא שמן הוא יצר הרע והוא אשר קראוהו חז"ל שאור שבעיפה, ולכן צוה ה' ית' שכל הקרבנות לא יקריבו בל שאור וכל רבש, לפי ששאר חמץ ליצר הרע והרשע ומתקיות ההיים הבחמים כרוך עמו, ואמר כי כל אוכל מחמץ וגרחת הנפש החיא, לפי שחמץ והיצר הרע הוא סתיה ומכירת הנפש ממחצבה, והיה שביתתו ביום ארבעת עשר לחעיר שער ארבע עשרה שנה הראשונות מלי תארם אינו בר עונשין לא בבית דין של מנהל ולא בבית דין של מטה, אך משם ואילך יקבל עליו עול מצות וישבית ויבטל היצר הרע והשאור שבעיפה, ולזה כונה באמנם אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר, כי האור הראוי לכרוק בו החמץ אשר ברכי האדם ובמשביות לבו הוא הנתן בידו והוא השכל המתוער בו בסוף שתי שבעיות השנים הראשונים, וכמ"ש נר ה' נשמת אדם תופש כל תודי בסוף, ואמר המלך ממולת סהר קרש רבי ידעיה הספרדי: לבי לבי התורת והאדם נר אליהם בארץ, נור פתילה נפתלת וכו', ובמט צריך לזהר בנר הזה בכוח עתו לכרוק בו תורין וסדקין אשר בכל תודי בסוף, שתהא האורה

באיסורו שבעת ימים. לפי שזה הספסר מן הימים יעיד על ימי שנות הארם שהם שבעים שנה. ולרמז בזה על שביעיות הרבת במקומו. ובהם ימי החופה שבעת ימים כדי שיזכור הארם כמה טובים סאלת יעברו עליו בימי חייו ויתן אל לבו שימי שנותיו שבעים הם. ואחרי החופה יתחייב אדם בשמירת הגדה שבעת ימים ללמדך שכל ימיו יזרח מהסומאה ויבטח הנקיות. אחר זה בשילודו בן זכר נצטוו כי אחרי עבור עליו שבעת ימים יטול בשר ערלתו. להעיר ע"ז שיטול גם בשר ערלת לבנו ויצרו. ולכן בא זה הספסר שבעה נ"ב כמדת המצוה ובמסמאת המת. ושבעת ימי המלאים לבחני יהי' והזוהר על שמיסת השנים ויובלים כדי שחמיד יהיה לנגד עיניו מנין שנותיו. ומה טוב אמרו ויובל וספרת לך שבע שבתות שנים שבע פעמים וגו' וד"ל כמספר לך רוקא. של עצמך אתה מונה חשנים. להיותם ימי השמירה. מלכר ימי הערות שאינו חייב כבד' של מעלה. ולכן גם בשאר הענינים נזכר חמיד זה הספסר. ואמר בי לימים עוד שבעה אנבי מסמיר וגו' ויחל עוד שבעת ימים, וימלא שבעת ימים אחרי הכות' את היאור. שבעת ימים תחיל עד בואי אליך. בשבעת ררכים ינוסו לפניך. שבע יפול צדיק וקם. ובשבע לא ינע כך רע. בי את שבע כבשות חק מירי. שבע על המאחייבם. ולכן אם שבעת ימי אבלות. ושביעיות רבות אהרות באו בספרי הקדש. וכלם להזכיר הארם אל ספסר ימי תלדו ברי שישתדל ללכת אל סמעינו בחבטה ובתבונה וברעת ולא יתיא ימיו לבטלה. ובעבור זה עצמו ימי איסור התמך שבעת לרמז שימי שנותיו שבעים ועליו לבטל כל חמץ וכל שאור בלבנו. ולכן חיום הראשון והאחרון אסורים במלאכה לפי שהארם בילדותו בתולת בואו לעולם אין לו מעשה ולא מלאכת וגם ביישיותו ונבורת ימיו הוא כמת ואינו ראוי למלאכת העולם. אבל בימים ההם יעשה רק אשר יאכל לכל נפש. לפי שלא יאות לערים בילדותם העול והכלאכה כ"א להנכס בתורה ובמצות שזה הוא סאלת לנפשם. וכן הוקו כבורה שנותיו אין ראוי שיהעסק ברבר אחר ב"א בחכין צדה לרדכו והשלמת נפשו והוא אשר יאכל לכל נפש. אמנם הימים האמצעים הם ימי המעשה. והנה צוה במצה לרמז אל הנחת הארם בתיו שהחיה בתמימות וסורה מכלי יצר הרע ושאר שבעיהם. ולכן הוזהרו הקדושים שישמר הארם בעין המצות משעת המחנה שהוא הזמן שבו מתחיל הארם לסבוב ולמחק אחרי עניני העולם הזה כי מאז צריך שיסור. והזהירו נ"ב על שיעור העיפה שיסורו הארם עיסותו והנחתו במשמי נטו וימרו במדה כמשקל ובמשורת. וזאת התורה שאיכל עם המצו מרד שהוא רמז לכבישת היצר והכנעת הכוח הנפשניים. כי בזה ירנש הארם מרירות ועד נשמי. כי אותו המרירות אשר ירנש נטו

כבשישת יצרו יסוק לנפש. אמנם ענין הפסח ירמז להפסד הגוף והפרדת הנפש ממנו. ולכן יאכל על מצות ומורידים. שכאשר יבוא יסוק על התחנה הטובה ומרירות כבישות היצר יהיה הפסח קרבן לה' ותחיה שחיטתו אצל מזבח ה'. ואבילתו והפסדו במקום קדוש. ויהיה נאכל כלילה שהוא רמז לעת הסוף. ועד חצות שהוא חצי המורכב. שהצי האחר הוא מיוחס לנפש ולא ימצא בו דבר נשמי. ולפי שהיה קרבן הפסח רמז לנגף הארם במותו והפסדו. לכן היה על כרעיו ועל קרבו דונמת הארם בעת סותו עם כל אבריו. ויאכל הפסח למנויו לרמז אל חברת קרוביו ואוהביו בחייו. ואינו נאכל אלא צלי. לחיותו ריחו נודף. רמז שיחיה לו שם טוב ביום סותו. וכמ"ס לריה שסניך טובים. וגם שיחיה הקרבן שהוא ריה נחוח לה' ויעל עשנו השמימה. והרחה תשוב אל האלהים אשר נתנה. ולפי שהפסח מורה על הסוף והפסד הגוף צוה שתחיה אבילתו באהרונה על השוכה ולא יאכלו אחריו בלום. כאשר הוא סוף כל אדם ואחרית הדרך. ומפני שהיי הארם נבליים בארבעת זמנים: נערות בחרות זקנה ושיבה כמל שאמרת' לעיל. לכן תקנו לשנות ארבעה בוסות. כי ארבעה אלת ישותה האדם בתיו.—הנה נתבאר מכל זה שחג המצות ירמז אל בריאת האדם ותיו ומספר שנותיו. ומדת הנחתו וכבישת יצרו. תעור נופו ושלמות נפשו. וסופו המשובת לפני ה'. ולכן היה זה חג לת לרדות. ואסור הקדושים תייב ארם להראות את עצמו כאלו הוא יצא מסצרים. לפי שמה שיערה ירמז עליו היציאה והגוה בכל תקותיו ומשפסו יכלול לכל אדם בכל רוד ורוד. ולכן היתה יציאת מצרים שורש לכל המצות ולשאר מצותי ה'. כי הוא למוד התוראת לכל ימי תלדנו. ולכן נצטוו להמשיך מיר מספר שבעת השביעיות שהם מספ פרקי הארם ונבלי זמנו. כמו שאמר ומפרתם לכם מספרת חשבת שבע שבתות תמימות תחיינה. לפי שהמספר הוא מורה על ימי תינו שיהיו כלם לחנינו על השלמות הרוחני שקבלנו במתן תורה. ותחי יום אתר להרדות על האריות הגנות ית' והמתנה. והרמז הזה בעצמו מימות הארם ושנותיו בא נ"ב בהג הסוכות הנקרא הג האסיף על אסיפת הארם מהעולם הזה. כמו שאמר באספך את מעשיך. והקפות שבעת ימי ההג ושבע הקפות ביום השביעי. תכל בא להזכיר ימי עולם שנות רוד ודוד. כדי שישים אדם עיניו ותחי יתן אל לבו על עניניו העצמיים לזכור ימי תיי הכלו ולדקק עם נפשו בחשבון זמנו ורע בי קרב קצו. ומיעוט מרי החג מורה עליו גם כן.

הנה נתתי בכל המצות האלה רמז נכבד ואמתי בעינינו. והוא ררד ישר לפני איש להתחיל לפני ה'. בארצות החיים. ומה נשלם מה שרצינו לומר בזה. והתחלה לאל אשר הייסוד לפני רדכו

וכבודו עלי זרח. וחיתה השלמתו בעיר מאנופולי
 סמחת הפוליא אשר במלכות נאפוליש, ביום ארבעה
 עשר ערב חג הפסח שנת רנ"ו ליעקב שמחת.
 אמן ואמן.

תם תשלם ספר זבח פסח בשנים
 תשרים לחדש סיון שנת חמשת אלפים ושלש מאות
 וחמשה, בבית בן משק בית הארון מארקו אנמתינא
 יושמיניאן.

פה ויניציאת.

